

SZERZŐK

Bodrogi Bea | Orbán Tina Kolos

TRANSVANILLA
transznemű egyesület

BEVEZETÉS

Manapság egyre több transz ember vállalja fel önmagát a nyilvánosság előtt az emberi jogi és civil mozgalmak munkájának eredményeként. Ez egyrészt hozzájárulhat, hogy a társadalom elfogadóbb legyen, ugyanakkor – ahogy az Magyarországon tapasztalható – kontraproduktív is lehet.

A transzellenes gyűlöletkampány ugyanis nagyon is valódi. Senki nem szeretné az óvodákban a transzneműséget „népszerűsíteni” és senki nem támogatja, hogy gyermekeken nemi megerősítő műtéteket végezzenek. Az is tény, hogy pubertás előtt semmilyen készítménnyel nem avatkoznak be sehol a világon gyermekek hormonháztartásába, és a legtöbb országban 18 éves kor alatt hormonokat sem lehet szedni kiskorúaknak, nemhogy műtéteket igénybe venni.

A 2022-es népszavazás viszont ezt sugallja.

A Transz kisokos című kiadvánnyal azoknak a társadalmi szereplőknek – újságíróknak, politikusoknak és influencereknek – szeretnénk segíteni, akik az egyoldalú transzellenes kampány sodrásában most ismerkednek a témával, a kampány miatt foglalkoznak vele, és helyzetükből fakadóan alkalmasak a közbeszéd formálására.

Elmagyarázzuk az alapvető fogalmakat, és megpróbáljuk megválaszolni a leggyakrabban felmerülő kérdéseket, amik jöhetnek kíváncsiságból, provokációból kommentekben, vagy épp az utcán. Így a látszólag irracionális és értelmetlen kérdéseket is beletettük, és megpróbálunk adekvát válaszokat adni.

A szerzők 2014 óta foglalkoznak információs, jogi és pszichoszociális segítségnyújtással a transz közösségben, valamint képviselik a magyar transz emberek érdekeit hazai és nemzetközi fórumokon.

FOGALMAK, INFORMÁCIÓK

A **transz(nemű) emberek** kifejezés az emberek különféle, széles rétegét fedti le, akik nemi identitása és/vagy nemének kifejezése nem egyezik meg teljesen azzal, ahogyan születésükkor meghatározták azt.

A **nemi identitás** minden ember mélyen átérzett belső és egyéni tapasztalata a neméről, amely lehet, nem felel meg a születésekor meghatározott nemének, beleértve a testének személyes érzését (amely magában foglalhatja – amennyiben az szabadon választott! – a testi megjelenés vagy funkciók módosítását, orvosi, sebészeti és más módon) és egyéb típusú kifejezését a nemnek, beleértve a ruhát, beszédet és stílust.

A nem kifejezése / **nemi önkifejezés** az a mód, ahogyan egy ember a külső megjelenésével és/vagy viselkedési, öltözködési, hajviseleti, hangbeli, testi és egyéb külső és fizikai jellemzőivel kifejezi önmagát.

A **biológiai nem** az elsődleges és másodlagos nemi jellegeket foglalja magába, beleértve a kromoszómákat és a hormonokat.

A **társadalmi nem** (gender) a nők és a férfiak társadalmilag meghatározott szerepeltvárásaira utal. Ez magában foglalja a nő, férfi, lány vagy fiú létehez kapcsolódó normákat, viselkedéseket és szerepeket, valamint az egymás közötti kapcsolatokat. Társadalmi konstrukcióként a társadalmi nem társadalomról társadalomra különbözik, és idővel változhat.

Transz férfi az a transz ember, akit születésekor lánynak határoztak meg, de a nemi identitása és/vagy a nemi önkifejezése férfi.

Transz nő az a transz ember, akit születésekor fiúnak határoztak meg, de a nemi identitása és/vagy a nemi önkifejezése női.

Nem-bináris: Bináris nemi identitások a férfi és a nő. Valamennyi nemi identitást, ami nem ez a kettő, a nem-bináris vagy genderqueer gyűjtőfogalmakkal írhatjuk le. A genderqueer egy régebbi fogalom, megelőzte a nem-bináris elterjedését, és bár

jelentésükben és a hozzájuk kapcsolódó értelmezésekben nagyon hasonlóak, nem teljesen ugyanazok.

A **tranzíció** az a folyamat, amit a transz személy azért vállal, hogy a nemi identitásának megfelelően élhessen. Ez lehet társadalmi (pl. valaki változtat a megjelenésén), jogi (pl. megváltoztatja a nemét és a nevét az irataiban) és/vagy orvosi (pl. hormonok és műtétek igénybevétele, amiknek köszönhetően a transz személy teste fizikálisan változik meg).

A **nem jogi elismerése**¹ az a folyamat, amikor a személy nevét és a nemével kapcsolatos adatokat az összes hivatalos okmányban és hivatali nyilvántartásban megváltoztatják. A ,nem jogi elismerése' kifejezése helyett a szakmai és közbeszéd legtöbbször a ,nem- és névváltoztatás' kifejezést használja.

Nemi megerősítő beavatkozás: bármely olyan egészségügyi beavatkozás (hormonkezelés, műtét és egyéb beavatkozások), mely a tranzíciót kísérheti. Azért megerősítő, mert a transz álláspont szerint nem megváltoztatja az adott ember nemét, hanem megerősíti a valódi nemét.

Transzvesztita: Olyan személy, aki a születésekor meghatározott neméhez képest a másik nemnek tulajdonított ruhákba bújlik.

Cisznemű: a kifejezést olyan emberekre használják, akik nem transzok.

LMBT+ – Betűszó: leszbikus, meleg, biszexuális, transznemű. A betűszónak több változata létezik, a Transvanilla a bővítés helyett a + jellel utal a lista lezáratlanságára, a további szexuális és nemi kisebbségekhez tartozó kategóriákra, identitásokra. A betűszóban az LMB szexuális irányultságokra, a transznemű pedig nemi identitásra utal. A szexuális irányultság és a nemi identitás két olyan fogalom, melyek különböző jelentéssel bírnak, nem szinonimák és nem felcserélhetők!

A **gender-nonkonform** / nemileg nonkonform emberek azok, akik nem felelnek meg az adott kultúrában uralkodó társadalmi nemi normáknak vagy elvárásoknak, önkifejezésük, viselkedésük, identitásuk révén vagy más módon.

ÁLTALÁNOS INFORMÁCIÓK

Hány transznemű él Magyarországon?

Magyarországon erre nincs pontos adat. Más országokban elérhető kutatások szerint a populáció 1-2%-a transznemű.² Ez alapján hazánkban is 100-200 ezer között becsülhető a transz emberek száma.

Vannak-e adatok a transz emberek magyarországi helyzetéről?

Népesség szintű adatok nincsenek, állami megbízásból soha nem készült nyilvánosan elérhető felmérés. Ugyanakkor azon felmérések eredményei, amiket az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, hazai és nemzetközi civil szervezetek végeztek, az [alábbi linken](#)³ elérhetők.

Milyenek látja a transznemű embereket a társadalom Magyarországon?

Összefoglaló a 2017-es IPSOS és a 2019-es Eurobarométer adatfelvétel alapján [ezen a linken](#)⁴.

Lehet-e bárkiből transz ember, vagy ez eleve elrendeltetett?

A transzneműség okait évtizedek óta vizsgálják. Az egységes tudományos álláspont alapján a nemi identitás kialakulásában a genetikai, egyéb biológiai és környezeti hatások, kölcsönhatások érvényesülnek.^{5,6} Azaz a jelenség leginkább biológiai eredetű variációnak tekinthető a tudomány mai állása szerint.⁷

Tekinthető-e mentális zavarnak a transzneműség?

Nem, a transzneműség nem betegség, hanem inkább egy (lét) állapot. Igaz, a WHO által közzétett Betegségek Nemzetközi Osztályozása 10 (BNO-10) a transzszexualizmus diagnózisát mentális és viselkedési zavarként tartja nyilván, de a BNO-11.

3 <https://transvanilla.hu/infografikak/letoltesek/a-nem-jogi-elismerese-nemzetkozi-kitekintes-2017>

4 <https://transvanilla.hu/images/letoltesek/milyenek-latja-a-transznu-embereket.pdf>

5 <https://index.hu/gazdasag/2021/06/26/vizi-janos-interju-pedifiltozveny/>

6 https://transvanilla.hu/images/transz_tenyekestevhitek_webre.pdf

7 <https://transvanilla.hu/szakmai-allasfoglalas-a-korlatozo-torvenyi-szabalyozas-kapcsan>

béta verziójában a WHO egy „dzsender inkongruencia” kategóriát javasol egy új „A nemi egészséghez kapcsolódó állapotok” című önálló fejezetben⁸. Ez a transzspecifikus egészségügyi ellátások miatt szükséges: azoknak feltétele ugyanis valamilyen diagnózis megállapítása.

Magyarországon az Egészségügyi Szakmai Kollégium Pszichiátriai és pszichoterápiás Tagozata és Tanácsa álláspontja szerint a transzszexualizmus nem tekinthető pszichiátriai betegségnek.⁹

2020 májusa óta Magyarországon jogszabály tiltja a nem jogi elismerését. Ezek szerint ezt megelőzően a transz emberek minden probléma nélkül nemet és nevet is változtathattak?

A nem- és névváltoztatást tiltó jogszabályok elfogadását megelőzően sem volt problémamentes az eljárás, de az kétségtelen, hogy megfelelő orvosi dokumentáció birtokában a transz embereknek lehetőségük volt nemük jogi elismerésére. Lásd részletesebben a **Jogi kérdések** fejezetet.

Szembesülnek-e ma Magyarországon a transz emberek diszkriminációval?

Igen. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) Európai LGBT Kutatása szerint 2012-ben¹⁰ a magyar transznemű válaszadók 50%-a, 2019-ben pedig 64%-a mondta azt, hogy szembesült diszkriminációval vagy zaklatással a kutatást megelőző évben,

⁸ <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http%3a%2f%2fid.who.int%2fcd%2fentity%2f411470068>

⁹ 2013. 06. 04. – megerősítve: 2014. 03. 12.

¹⁰ https://transvanilla.hu/infografikak/letoltesek/transz*-emberek-diszkrimin%C3%A1ci%C3%B3ja-magyarorsz%C3%A1gon

mert transz emberként tekintettek rájuk. Ezt az esetek 97%-ában nem jelentették.

Ha jelentik, akkor milyen védelemben részesülnek?

Elviekben a jogszabályok védelmet nyújtanak. Magyarországon az egyenlő bánásmódról szóló törvény értelmében tilos a nemi identitás szerinti közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés, illetve zaklatás. Legyen szó munkahelyről, iskoláról, orvosi vizsgálatról, lakásbérletről, de akár bolti vásárláskor is.

Ha védik őket a jogszabályok, akkor miért nem jelentik többen a diszkriminációt?

Egyrészt információhiány miatt, amihez hozzáadódik az intézményekkel, az igazságszolgáltatással szembeni bizalomhiány. Ezért inkább informális csatornákon, például a Transvanilla támogatói csoportjában osztják meg egymással az érintettek a tapasztalataikat.¹¹

Éri-e erőszak a transz embereket?

A transz emberek magas szintű erőszakkal, gyűlölet motiválta támadásokkal és zaklatással szembesülnek – derült ki az EU alapjogi ügynökségének 2012-es és 2019-es LGBTI Kutatásaiból. 2019-ben a magyar transz válaszadók harmada mondta, hogy érte fizikai vagy szexuális támadás az elmúlt

5 évben. Az esetek 78%-át sehol nem jelentették az érintettek, mert vagy nem hitték, hogy történt volna bármi is, vagy nem bíztak a rendőrségben. Sőt, egyes válaszadók transzfób reakciótól tartottak a rendőrség részéről.¹²

Hogyan védekeznek az erőszak ellen a transz emberek?

A nyilvánvaló jogi támadások óta a magyar transz emberek még jobban rejtőzködnek.¹³ Ezt bizonyítja az is, hogy 6 év alatt közel 10 százalékponttal nőtt azok száma, akik elkerülnek bizonyos helyeket, mert félnek a bántalmazástól és zaklatástól. (Ennek alapja a 2014-es Transvanilla felmérés szerinti 62% szemben a 2020-as uniós második LMBTI-felmérés 71%-ával). Így nem vállalják fel magukat az iskolában, munkahelyen, kávézóban és éttermekben, illetve a közösségi közlekedésben és az utcán sem.¹⁴

Létezik olyan, hogy transz gyermek? Ha igen, mikortól lehet „komolyan venni” az ez irányú kíváncsiságait?

A nemi identitás 3-4 éves kor környékére kialakul, és 5-7 éves korra megszilárdul. Ugyanúgy, ahogy a nem transz gyermekek tudatában vannak nemi identitásuknak – például jól érzik magukat, ha lányként a születésükkor megkapott lánynéven szólítják őket – a transz gyerekek is tisztában vannak igényeikkel, és ezt közölni tudják. Ártalmas, ha a nemét megkérdőjelező gyermeket kényszerítik, hogy betartsa a nemi

¹² <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>

¹³ https://transvanilla.hu/images/letoltesek/protrans_radar_alatt.pdf

¹⁴ <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>

szabályokat: például nem használhatja az általa preferált nevet, vagy kényszerítik a sajátjukkal nem egyező nemi önkifejezésre (ruházat, hajviselet stb.).

Etikus szóhasználat: leírhatom, hogy travi?

A travi egy pejoratív kifejezés transznemű emberekre. Ráadásul pontatlan is, mivel a szó a „transzvesztita” szóból ered, ami egy alcsoportja a transznemű emberek rendkívül széles és sokszínű csoportjának.

Etikus szóhasználat: helyes-e a nemi átalakító kezelés kifejezés?

Helyesnek helyes. De a transz közösség tagjai jobban szeretik a nemi megerősítő kezelést használni. Azért megerősítő, mert a transz álláspont szerint nem megváltoztatja az adott ember nemét, hanem megerősíti a valódi nemét.

Etikus szóhasználat: Nagyon leegyszerűsítő, ha azt mondom, férfiből nő lett, nőből férfi lett?

Igen, mert azt feltételezi, hogy egy ember nemi identitását a fizikai adottságai határozzák meg. Egy transz nő mindig is nő volt, legfeljebb a születésekor meghatározott neme tért el ettől. Használd helyette, hogy „transz nő”, „transz férfi”, „születésekor neki tulajdonított nem”.

VALÓS PROBLÉMÁK

Milyen valós problémákkal kell szembesülniük a transz embereknek?

A mindennapi valós problémáiknak ma Magyarországon semmi közük a 2022-as népszavazási kérdések témaköreihez. A valóság az, hogy életük egyre inkább ellehetetlenül.¹⁵ A jogalkotók transzfób jogszabályok sorát alkották meg és fogadták el az elmúlt két évben – az érintettek és a szakemberek¹⁶ megkérdése nélkül. A „gyermekvédelem” álcája alatt összemossák őket a szexuális kisebbségekkel és a pedofilokkal, a transz embereket ellenségnek állítják be, igyekeznek őket kirekeszteni a közös terekből. Például egy orvosi szűrővizsgálaton való megjelenés, a határátkelés vagy egyszerűen egy névre szóló bérlet felmutatása is kiszolgáltatottságot eredményez.

Az elmúlt években milyen intézkedések, jogszabályok szűkítették a transz emberek életét?

Egyértelműen a nem jogi elismerésének, azaz a nem- és névváltoztatás ellehetetlenítése van a legnagyobb hatással a transz emberek életére. 2016-ban és 2018-ban függesztették fel az eljárásokat^{17,18}, majd a 2020 májusában hozott törvény betiltotta a transz emberek nem- és névváltoztatását.

15 https://transvanilla.hu/infografikak/letoltesek/transz*-emberek-%C3%B6ngyilkoss%C3%A1gi-k%C3%ADs%C3%A9rletei-magyarorsz%C3%A1gon

16 <https://index.hu/gazdasag/2021/06/26/vizi-janos-interju-pedifiltorveny/>

17 <https://transvanilla.hu/kozlemeny-a-transznemu-embereknek-is-joga-van-tisztesseges-eljarashoz>

18 https://transvanilla.hu/images/letoltesek/coe_report_hungary_2018.pdf

Miért okoz gondot egy nemi identitásának megfelelően kinéző transz embernek, ha elmegy a postára, bankba?

Magyarországon 2020 tavasza óta¹⁹ a születési nem megváltoztatása a hivatalos okmányokban nem lehetséges. Emiatt például egy transznemű férfinak, aki bár élhet férfiként, a személyijében a születésekor megkapott neme „nő” és neve „Szilvia” szerepel²⁰. Ily módon az utóneve minden helyzetben felfedi a regisztrált nemét. Ez mindennapos problémák forrása a hivatalos okmányok – így a személyi igazolvány, az útlevél, ajogosítvány, stb. – vagy más típusú dokumentumok – pl. iskolai bizonyítványok, bankkártyák, stb. – használata közben. Ez nem csak kellemetlen perceket okoz, de például előfordul, hogy közokirat-hamisítással is gyanúsítják az érintetteket.

Miért okoz gondot egy transz embernek, ha előveszi a védettségi kártyáját?

A védettségi kártyán például egy transz nő esetében a születésekor megkapott férfi név szerepel, amit nem változtathat meg. A kártyát olyan helyzetekben is fel kell mutatni, amikor nincs is szükség a személyazonosításra, például egy koncerten. Így szükségtelenül teszi használóját transzneműként láthatóvá.

19 2020. évi XXX. törvény egyes közigazgatási tárgyú törvények módosításáról, valamint ingyenes vagyonjuttatásról <https://njt.hu/jogszabaly/2020-30-00-00>

20 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról 44. § (1) A születési név az a név, amely az érintettet az anyakönyvi bejegyzés alapján megilleti. (3) Anyakönyvezni a szülők által meghatározott sorrendben legfeljebb két, a gyermek születési nemének megfelelő utónevet lehet a Nyelvtudományi Intézet által összeállított utónévjegyzékből.

Mi lehet a megoldás a névhasználattal kapcsolatban?

A teljes megoldás a transznemű emberek nemi identitásának jogi elismerése lenne: a születési anyakönyvi kivonatokban is, mivel az az egyetlen, amivel biztosítható a magánélethez való jog, és így a diszkriminációmentes élet. Alternatív, nem teljes körű megoldás lehet a születési anyakönyvi kivonattól különböző adatokkal biztosított személyi igazolvány, illetve minimális szinten az, ha engedélyeznék a felnőttek számára a regisztrált nemtől eltérő utónév viselését.

Milyen diszkriminációval szembesülnek a transz emberek, ha egészségügyi ellátást vesznek igénybe?

A Transvanilla Transznemű Egyesület 2014-es felmérése²¹ és diszkrimináció monitorozása rengeteg egészségügyi diszkriminációs esetet tárt fel.²²

Leggyakrabban elhangzott problémák a nemi identitás és kifejezés miatt:

- ✓ *vizsgálat elmaradása, egészségügyi ellátás megtagadása,*
- ✓ *hatékony, jó minőségű kezelés elmaradása,*
- ✓ *nem megfelelő vizsgálat (kellemetlen, fájdalmas vizsgálat),*
- ✓ *elkülönített elhelyezés (pl. mozgássérült öltöző),*
- ✓ *egészségügyi személyzet részéről gúnyolódás, megalázás, túlzott intim kíváncsiszkodás.*

Mik a transz-specifikus ellátás hiányosságai?

A társadalombiztosítási ellátórendszerben a hormonkezelés, a műtétek és az egyéb beavatkozások Magyarországon:

- ✔ *a legtöbb esetben nem elérhetőek,*
- ✔ *nem személyre szabottak,*
- ✔ *nincsenek képzett szakemberek,*
- ✔ *a legtöbb szakintézményben nem látják el a transz embereket, nem küldik őket tovább más intézményekbe,*
- ✔ *pszichológiai támogatás nem elérhető,*
- ✔ *az endokrinológiai ellátás (hormonkezelés) néhány szakemberre korlátozódik,*
- ✔ *az elérhető műtétek néhány helyen vehetők igénybe.*

A szakemberek nagy része saját szempontjaik szerint, diszkriminatív szemléletüket nem titkolva választják ki, kiket látnak el és kiket nem. Mereven alkalmazják az úgynevezett hagyományos modellt melyben a szakemberek feladata, hogy a megadott szempontrendszer szerint meghatározzák, vajon valóban transz emberről van-e szó. Azt feltételezik, hogy minden transz embernek ugyanazok az igényei, és a beavatkozások idővonala is hasonlóan alakul, vagyis nem veszik figyelembe a transz emberek identitásának vagy szükségleteinek valós helyzetét.²³

Milyen transz-specifikus orvosi kezelések vannak?

Vannak olyan transz emberek, akiknek transz-specifikus egészségügyi ellátásra van szükségük.²⁴ A tranzícióhoz kapcsolódó ellátások felnőttek esetében az alábbiak lehetnek:

- ✔ *pszichológiai konzultációk,*
- ✔ *hormonterápia,*
- ✔ *végleges szőrtelenítés,*
- ✔ *hangterápia,*
- ✔ *műtéti beavatkozások,*
- ✔ *egyéb kezelések.*

Támogatja-e a TB a nemi megerősítő műtéteket?

A külsődleges nemi jellegek megváltoztatására irányuló beavatkozásokra elvben 10%-os támogatás érhető el²⁵. Ez azonban a legtöbb esetben nem érvényesíthető, vagy azért, mert az ellátást magánrendelésen veszik igénybe, vagy mert az adott szolgáltatónak nincs ilyen szerződése a beavatkozás elvégzésére.

Mennyibe kerül egy nemi megerősítő műtét?

A nemi megerősítő műtéteket az esetek nagy részében a transz emberek kénytelenek magánrendeléseken igénybe venni. Egy-egy szakvélemény, amiből egyébként kettő kell a többi kezelés igénybevételéhez, 20-60 ezer forint, egy mellkas műtét 500 ezer–1 millió forint. A genitáliát átalakító műtétek ára

²⁴ https://transvanilla.hu/images/letoltesek/utmutatoazemberijogokonalapulo_keszwebre.pdf

²⁵ 1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól 23. § k) és 1. számú melléklet a 284/1997. (XII. 23.) Korm. rendelethez 6.

pedig több milliós szinten kezdődik, és sok esetben belföldön nem elérhetőek a kívánt minőségben.

Milyen hátrányos megkülönböztetés éri a transz személyeket a munkahelyen?

A magyar transz válaszadók mindössze 8%-a vállalja magát teljesen munkahelyén és a válaszadók 42%-át érte diszkrimináció a munkahelyén – derül ki az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) 2019-ben végzett felméréséből.²⁶

A munkaerőpiaci kirekesztésben szerepet játszhat:

- ✔ *maga a transznemű státusz,*
- ✔ **láthatóság:** *kevesebb diszkriminációt tapasztalnak azok, akik nem vállalják nyíltan transzneműségüket,*
- ✔ **életkor:** *nem mindegy, valaki mikor kezdi a tranzícióját, van-e már addigra karrierje, vagy emiatt kiszorul az oktatásból vagy az előmenetelből,*
- ✔ **gazdasági-társadalmi helyzet:** *akinek vannak anyagi forrásai és társadalmi kapcsolatai, az előnyben van önmaga felvállalásakor és a tranzícióhoz is inkább rendelkezik a szükséges tőkével,*
- ✔ **alacsony iskolázottság:** *a transz embereket sokszor érik az iskolában olyan negatív élmények, amelyek hatására félbehagyják tanulmányaikat, ez pedig hátrányosan befolyásolja esélyeiket a munkaerőpiacon,*

- ✓ **név és nemi státusz:** sok transz ember munkanélküliségének oka, hogy olyan bizonyítvánnyal rendelkeznek, amik nem felelnek meg a nemnek, amelyben élnek. Ha például a diploma Molnár Sára névre szól, de a tulajdonosa férfi jegyekkel és megjelenéssel bír, az a munkakeresés során magától értetődően nehézségeket okoz számára.

Milyen hátrányos megkülönböztetés éri a transz embereket az oktatási rendszerben?

A magyar transz válaszadók 77%-a soha nem találkozott LMBTI témával oktatási környezetben és 14%-uk csak negatív utalásokkal találkozott iskolai éve alatt – derül ki a 2019-ben végzett, európai szintű felméréséből.²⁷

Ugyan részletes kutatási adatok nincsenek, de a tapasztalatok szerint az iskolák akadályozzák, hogy transznemű emberek nemi identitásukat vállalva vegyenek részt az oktatásban. A tanárok és diáktársaik is sokszor zaklatják őket.

JOGI HELYZET

Milyen feltételek mellett volt lehetőség korábban a nem jogi elismerésére, azaz a nem- és névváltoztatásra?

2019 februárja előtt Magyarországon a nem jogi elismerésére vonatkozó eljárást egy hiányos jogi szabályozás, valamint az EMMI-ben kialakult gyakorlat határozta meg. A kérelmezőnek kellett egy pszichiáter szakorvos, egy klinikai szakpszichológus és egy urológus/nőgyógyász szakvéleménye, hogy nincs orvosszakmai szempontból ellenjavallat. Ha az EMMI engedélyezte, akkor a nem- és az utónév megváltozását átvezették az Elektronikus Anyakönyvbe.

Ha működött az eljárás, akkor mi volt vele mégis a baj?

A kialakult gyakorlatról az Alapvető Jogok Biztosa átfogó vizsgálatot végzett 2016-ban, és arra jutott, hogy a nem jogi elismerésére vonatkozó szabályozás nem megfelelő, ezért felkérte a minisztériumokat a hiányosságok rendezésére.²⁸ Például, hogy garantálja a jogorvoslathoz való jogot, vagy életkori szabályok előírásával biztosítsa a transznemű személyeknek a nem és név megváltoztatását.

Milyen változást hozott a jelentés?

A jelentés kiadását követően az EMMI a „szakértői vélemények” kiállítását 2016 novemberétől határozatlan időre felfüggesz-

²⁸ <https://bit.ly/2RQsTDy>

tette. A helyzet átmeneti rendezését az anyakönyvezési feladatokat szabályozó kormányrendelet 2018. januári módosítása jelentette, ami alapján a minisztérium a korábbi és az újonnan beérkezett kérelmeket újra elkezdte elbírálni. 2019-től viszont újra felfüggesztették a gyakorlatot határozatlan időre az Európai Parlament és a Tanács általános adatvédelmi rendeletére hivatkozva. Merthogy a kormányhivatal szerint amiatt új jogi szabályozásra van szükség.

A kérelmezők a felfüggesztések alatt türelmesen vártak?

Igen is és nem is. A Transvanilla 23 transz ember képviselőjében 2017-ben és 2019-ben az Emberi Jogok Európai Bíróságához fordult a magánélethez való jog sérelme miatt. Bár az eljárások jelenleg is folyamatban vannak, időközben a hazai hatóságok – részben a felfüggesztések szünetelése miatt – 7 ügyben végül hozzájárultak a nem jogi elismeréséhez. A többi kérelmet az időközben hatályba lépett tiltó rendelkezések miatt elutasították.

A nem jogi elismerésének biztosítása helyett végül a tiltás következett. Ez pontosan mit jelent?

2020 májusában az Országgyűlés módosította az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvényt és a „nem” fogalmát a „születési nem” fogalmával cserélte fel, és kimondta, hogy az nem változtatható meg. A módosított szabályozás

2020. május 29-én lépett hatályba és a korábban már benyújtott kérelmek ügyében is alkalmazni kellett.

Mi történt azokkal a kérelmekkel, amelyeket a tiltó rendelkezés előtt adtak be?

Elutasították azokat. A kérelmezők nagy része a döntéseket közigazgatási perben megtámadta. Az egyik ügyben a Miskolci Törvényszék az Alkotmánybírósághoz fordult, a testület pedig kimondta, hogy a folyamatban lévő eljárásokban az új jogszabály nem alkalmazható.²⁹

Ez akkor azt jelenti, hogy minden korábbi kérelmező megkaphatja a papírját a nem jogi elismeréséről?

Sajnos még mindig nem. A kormányhivatal megint elutasította a kérvényeket, de nem a tiltó jogszabályra hivatkozva, hanem hogy az ezelőtti szabályozás sem volt megfelelő. Ezért a kérvényezők újra a bírósághoz kénytelenek fordulni, és a bíróságok egyre több döntéssel kényszerítik ki a kérelmek érdemi elbírálását, előbb-utóbb tehát döntenie kell. Az egyes peres ügyekről és bírói döntésekről [itt](#)³⁰ és [itt lehet olvasni](#)³¹.

Ha valaki most szeretne kérelmet benyújtani, azzal mi történik?

A kérelmet a kormányhivatal az új jogszabályra való hivatkozással el fogja utasítani.

29 <https://transvanilla.hu/kozlemeny-nem-ad-megoldast-az-alkotmanybirosag-dontese-a-transz-emberek-helyzetere>

https://alkotmanybirosag.hu/uploads/2021/03/sz_iii_2030_2020.pdf

30 <https://transvanilla.hu/budapest-kornyeki-torvenyszek-a-kormanyhivatalnak-dontenie-kell>

31 <https://hatter.hu/sites/default/files/dokumentum/konyvlap/kuria-2021nov.pdf>

A tiltó rendelkezéssel szemben semmit nem lehet tenni?

De. Az Alkotmánybíróság megállapíthatja a tiltó jogszabály alaptörvény-ellenességét, hiszen rengeteg kérelem, alkotmányjogi panasz fekszik az asztalukon. Köztük a Transvanilla két transz ember képviseletében fordult a hatályba lépés napján a testülethez.³² Az AB mind a mai napig nem hozott érdemi döntést, és a választásig várhatóan már nem is fog.

HOMOFÓB ÉS TRANSZFÓB TÖRVÉNY ³³

Miért veszélyezteti a fiatalok mentális egészségét a 2021. évi LXXIX. törvény, azaz a homofób és transzfób propaganda törvény?

A törvény alapvető célja, hogy a meleg és transz emberek ne legyenek láthatóak a nyilvánosságban, mert a kormány szerint az ilyen tartalom káros a gyerekekre. Ezért a törvény olyan szabályokat tartalmaz, amely korlátozza az iskolákban, a filmekben, reklámokban és különböző médiatartalmakban az LGBT emberek bemutatását. Mindez pedig alapjaiban kérdőjelezi meg az egyenlőséget és az emberi méltóságot.

De konkrétan mit jelent az, hogy nem lehet az LGBT-embereket bemutatni? Szülők, tanárok, újságírók nem mondhatnak és írhatnak le olyat, ami a transz és meleg emberekre vonatkozik?

Szerencsére nem így van. A törvény általánosságban fogalmaz meg szabályokat, és egyedül a médiaszolgáltatók vonatkozásában határoz meg szankciót arra az esetre, ha azt nem tartják be. Sem a szülőket, sem az óvónéniket, sem a tanárokat nem szankcionálják. A közoktatásban a probléma ott van ezzel a törvénnyel, hogy a jogszabály nem tesz különbséget a szexuális felvilágosítás és a homoszexualitást, transzneműséget megjelenítő tartalmak között, ezért a korlátozó rendelkezések mindkettőre vonatkoznak. Illetve a törvény azért is betarthatatlan, mert a hivatalos tananyagból a diákok számos olyan művészetről, történelmi alakról, tudósról tanulnak, akik egyébként az LMBTQ+ közösség tagjai vagy tagjai voltak.³⁴

A törvény igazán a médiaszolgáltatókat szabályozza, szankcionálja keményen. Általános tilalom csak a reklámokra vonatkozik. A TV-csatornák és rádiók esetében viszont „18 éven aluliak számára nem ajánlott” korlátozás alá esik minden olyan műsor, ami pozitív színben tünteti fel a homoszexualitást vagy transzneműséget. Például büszkeség tárgyaként ábrázolják vagy életformaként. A Médiatanács erről kiadott egy részletes ajánlást.³⁵

Milyen büntetésre számíthatnak a médiaszolgáltatók, ha a szabályt megszegik?

Először figyelmeztetést kapnak, majd ismételt jogsértés esetén kétmillió forintos bírságot kaphat a vezető tisztségviselő, 200 millió forintos bírságot kaphat a szolgáltató, de végső soron kizárhatják pályázatokból, médiaszolgáltatósi jogosultságát felfüggeszthetik, a nyilvántartásból törölhetik.

A Médiatanács mennyire veszi komolyan az új szabály betartatását? Indított már eljárást emiatt?

A törvény hatályba lépése óta már indult ilyen típusú eljárás. Az RTL Klub 2021 decemberében 11 alkalommal sugározta „A család az család” című társadalmi célú reklámot. A Médiatanács ezt jogsértőnek ítélte, mert nem este 9 és reggel 5 között sugározta a csatorna.

NÉPSZAVAZÁS 2022

Mik a 2022-es népszavazás kérdései?

- ✓ *Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek köznevelési intézményben a szülő hozzájárulása nélkül szexuális irányultságokat bemutató foglalkozást tartsanak?*
- ✓ *Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekek számára nemi átalakító kezeléseket népszerűsítsenek?*

- ✔ *Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek fejlődésüket befolyásoló szexuális médiatartalmakat korlátozás nélkül mutassanak be?*
- ✔ *Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek a nem megváltoztatását bemutató médiatartalmakat jelenítsenek meg?*

Mik a 2022-es népszavazás transz témájú kérdései?

- ✔ *Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekek számára nemi átalakító kezeléseket népszerűsítsenek?*
- ✔ *Támogatja-e Ön, hogy kiskorú gyermekeknek a nem megváltoztatását bemutató médiatartalmakat jelenítsenek meg?*

Mi a baj a népszavazással?

A kérdések nem világosak és nem érthetők. Megfogalmazásuk azt sugallja, hogy a fiatalok sérülnek attól, hogy hallanak a nemi kisebbségekről. A szóhasználat szándékosan manipulatív: a szülők gyermekük iránti természetes aggodalmát és védelmező szándékát akarja a kormány a saját politikai-kommunikációs céljaira használni.³⁶

Milyen eredménye lehet a népszavazásnak?

Az első kérdés, hogy a népszavazás érvényes lesz-e. Az országos népszavazás akkor érvényes, ha az összes választópolgár több mint fele érvényesen (tehát szabályosan) szavazott.

³⁶ <https://transvanilla.hu/hogyan-jutottunk-el-az-aprilisi-nepszavazas-engedelyezeseig>

És a szavazás akkor eredményes, ha az érvényesen szavazó választópolgárok több mint fele a megfogalmazott kérdésre azonos választ adott. Több kérdés esetén minden kérdésnél külön kell vizsgálni az érvényességet és eredményességet.

Mi az állásfoglalása a szavazással kapcsolatban a Transvanilla Egyesületnek?

11 civil szervezet, köztük a Transvanilla Transznemű Egyesület, érvénytelen szavazásra kér minden szavazó polgárt, hogy ezzel utasítsa el a kormány kiközösítő politikáját és álljon ki így a transz emberek egyenlősége mellett.³⁷

Ki vehet egyébként igénybe nemi megerősítő műtéteket Magyarországon?

Nem létezik országos érvényű transz-specifikus egészségügyi ellátására vonatkozó szakmai irányelv, amely meghatározza, hogy ki jogosult beavatkozásokra. A gyakorlatban Magyarországon 18 éves kor felett lehet hozzáférni nemi megerősítő beavatkozásokhoz.

Mi a feltétele a nemi megerősítő műtétnek?

Szükséges hozzá egy pszichiáter szakorvos által készített szakvélemény, ami megállapítja a transzszexualizmus diagnózisát, és egy klinikai szakpszichológus által készített

³⁷ <https://transvanilla.hu/szavazzunk-ervenytelenul-a-kormany-kikozosito-nepszavazasan>

támogató szakvélemény is. Elviekben ezt a területileg illetékes szakemberek jogosultak kiadni, de a gyakorlatban nem vállalják a szakvélemények elkészítését.

Igénybe vehet egy óvodás, általános iskolás, kiskamasz, azaz egy 18 év alatti szülői hozzájárulással nemi megerősítő műtétet Magyarországon?

Nem.

Más országokban lehet-e gyerekeknek nemi megerősítő műtétjük?

Az Európai Unióban mindössze 3 országban engedélyeznek³⁸ nemi megerősítő műtétet kiskorúak számára. Írországban és Máltán 16 éves kor felett. Horvátországban, bár nincs kifejezett alsó korhatár kijelölve, de szülői engedély nélkül nem lehetséges a beavatkozás 18 éves korig. Ezeket a beavatkozásokat, mint minden más egészségügyi beavatkozást kizárólag orvosi javaslatra, orvosi felügyelet mellett veheti igénybe az, akinek erre az orvosok szerint szüksége van.

Mi a helyzet a hormonkezelésekkel? Igénybe vehetők ilyen jellegű kezelések 18 éven aluliak számára Magyarországon?

Nem vehetnek igénybe, szülői engedéllyel sem.

Más országokban milyen feltételekkel vehetnek igénybe kiskorúak hormonkezelést?

Nincsenek orvosi kezelések a gyermekek számára a pubertás kezdete előtti tranzícióhoz. A serdülőkor előtti gyermekek számára a tranzíció a név- és névmásváltozást, vagy az információhoz való hozzáférést jelenti. A kiskorú serdülők bizonyos országokban kérhetnek pubertásblokkoló vagy hormonterápiát. Előbbi a másodlagos nemi jellemzők kialakulásának késleltetésére szolgálnak, a pubertás egy bizonyos szakaszától alkalmazhatók. A hormonterápiákra viszont minden országban korhatárt szabnak: 14, 16 éves kortól, vagy két év hormonblokkoló után.

Megnőtt azon gyerekeknek a száma, akik nemi megerősítésére készülnek?

A gyermekkori nemi sokféleség mindig is létezett.³⁹ Azonban a nemi sokféleségről szóló információk nem voltak hozzáférhetők. Ahogy ez pozitív irányba változott, úgy egyre több gyermekkori kezdte felismerni, elfogadni és felvállalni identitását. Fontos hozzátenni itt is, hogy a serdülőkor előtti gyermekek számára a tranzíció teljes mértékben társadalmi és legfeljebb név- és névmásváltozást jelent és attól nem lesznek többen, ha ezek elérhetővé válnak azok számára, akik nem azonosulnak teljes mértékben a regisztrált nemükkel. Nem a számok nőnek, hanem a láthatóság.

Milyen ‚tananyaggal‘, témával találkoztak eddig a gyerekek az iskolai, ilyen jellegű előadások alkalmával?

Kifejezetten transz-specifikus iskolai program Magyarországon soha nem működött. Néhány emberi jogi és LMBTQ-program érintette a nemi identitás és nemi önkifejezés kérdését. De ezek általában a fogalmak ismertetésében ki is merültek. Fontos megjegyezni azt is, hogy ezek a programok középiskolás kortól jutnak el a 18 év alattiakhoz.

Létezik transz propaganda az iskolákban?

A propaganda szó jelentése: terjeszteni. A transzneműség viszont nem terjeszthető. A nemi sokféleségről kapott információ nem ösztönzi a gyerekeket a nemük megváltoztatására. Éppen ellenkezőleg, ha egy személy identitása külsőleg befolyásolható lenne, nem léteznének transz emberek. Az információ „terjesztése” segít abban, hogy felismerjék, kik ők és kik nem.

Miért kell transz felvilágosító előadás az iskolában?

Az oktatás lehetővé teszi a gyermekek számára, hogy felismerjék, elfogadják és értékeljék identitásukat, vagy tiszteljenek másokat, akik nem felelnek meg a nemekkel kapcsolatos társadalmi elvárásoknak.⁴⁰ Nem társadalmi és/vagy oktatási hatások okozzák a gyermekek nemi sokféleségét.

**VAN MÉG KÉRDÉSED
VAGY BŐVEBB INFORMÁCIÓRA VAN SZÜKSÉGED?**

LÉPJ VELÜNK KAPCSOLATBA!

KAPCSOLAT

www.transvanilla.hu
szervezet@transvanilla.hu

www.facebook.com/transvanilla

www.instagram.com/transvanilla.official

www.twitter.com/transvanilla

Média útmutató

<https://transvanilla.hu/infografikak/letoltesek/media-utmutato-2022>

TRANSZ KISOKOS

SZERZŐK

Bodrogi Bea, Orbán Tina Kolos

SZERKESZTŐ

Neizer Anita

KIADJA

Transvanilla Transznemű Egyesület

GRAFIKA ÉS TIPOGRÁFIA

Tipografik Art Bt. – renographic.com

MEGJELENÉS

2022. március

ISBN

0000000000000

COPYLEFT

Szabadon megosztható (másolható, terjeszthető és változtatható) és felhasználható a javasolt hivatkozással és nem kereskedelmi célokra. A származékos művek ugyanilyen vagy hasonló licenccel terjeszthetők.

A kiadvány online és pdf formában elérhető a transvanilla.hu oldalon
és kérhető a szervezet@transvanilla.hu e-mail címen.

Javasolt hivatkozási mód: Transz Kisokos – TTE 2022